ECLI:LV:AT:2026:0709.A420153722.13.S

Lieta Nr. A420153722, SKA-66/2026

Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Senāts

SPRIEDUMS

Rīgā 2026.gada 9.jūlijā

Senāts šādā sastāvā: senators referents Jānis Pleps, senatores Anita Kovaļevska un Rudīte Vīduša

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /Persona A/ un /Persona B/ pieteikumu par Mārupes novada pašvaldības 2022.gada 26.janvāra lēmuma Nr. 63 atzīšanu par prettiesisku un zaudējumu atlīdzināšanu, sakarā ar /Persona A/ un /Persona B/ kasācijas sūdzību un Mārupes novada pašvaldības kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2024.gada 22.aprīļa spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicēji /Persona A/ un /Persona B/ 2021.gada 14.decembrī vērsās Mārupes novada pašvaldībā ar lūgumu nodrošināt pieteicēju bērnam /Persona C/ vietu pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādē „/Nosaukums B/” (turpmāk – pašvaldības bērnudārzs) un segt izdevumus, kas pieteicējiem radušies, bērnam no 2019.gada 1.septembra apmeklējot privāto bērnudārzu „/Nosaukums A/”.

Ar Mārupes novada pašvaldības domes 2022.gada 26.janvāra lēmumu Nr. 63 (turpmāk – pārsūdzētais lēmums) noraidīts pieteicēju lūgums segt izdevumus par privātā bērnudārza apmeklēšanu, kā arī atzīts, ka nav pamata ārpus kārtas uzņemt pieteicēju bērnu pašvaldības bērnudārzā.

[2] Pieteicēji vērsās tiesā ar pieteikumu par pārsūdzētā lēmuma atzīšanu par prettiesisku, labvēlīga administratīvā akta, ar kuru pieteicēju bērns tiktu uzņemts pašvaldības bērnudārzā, izdošanu, kā arī zaudējumu atlīdzināšanu.

Līdz lietas izskatīšanai pēc būtības Administratīvajā rajona tiesā pieteicēju bērns uzņemts pašvaldības bērnudārzā, līdz ar to pieteicēji informējuši tiesu, ka vairs neuztur prasījumu par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru pieteicēju bērns tiktu uzņemts pašvaldības bērnudārzā, izdošanu.

[3] Ar Administratīvās apgabaltiesas 2024.gada 22.aprīļa spriedumu pieteikums apmierināts daļā par pārsūdzētā lēmuma atzīšanu par prettiesisku daļā, ar kuru atteikts uzņemt pieteicēju bērnu pašvaldības bērnudārzā, bet

pārējā daļā pieteikums noraidīts. Spriedums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Pienākums nodrošināt izglītības pieejamību atbilstoši pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdī spēkā esošā likuma „Par pašvaldībām" 15.panta 4.punktam ir pašvaldības autonomā funkcija. Pašvaldībai nav no tiesību normām izrietoša pienākuma nodrošināt ikvienam bērnam iespēju apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi līdz piecu gadu vecuma sasniegšanai, taču pašvaldībai ir pienākums savā administratīvajā teritorijā nodrošināt bērniem no pusotra gada vecuma vienlīdzīgu pieeju pirmsskolas izglītības iestādēm.

[3.2] Mārupes novada pašvaldība ir noteikusi skaidrus noteikumus izglītojamo uzņemšanai pirmsskolas izglītības iestādēs. Minētā kārtība ir noteikta ar Mārupes novada pašvaldības domes 2021.gada 29.septembra saistošajiem noteikumiem Nr. 14/2021 „Mārupes novada pašvaldības pirmsskolas izglītības nodrošināšanas funkcijas īstenošanas kārtība" (turpmāk – Pirmsskolas izglītības noteikumi), kuri nosaka vienotus un pārskatāmus kritērijus. Šie noteikumi paredz bērnu reģistrāciju vienotā rindā visa kalendārā gada garumā no dzimšanas brīža, pieteikumus reģistrējot to iesniegšanas secībā un veidojot katram bērnu dzimšanas gadam savu rindu. Grupas tiek komplektētas no vienotās rindas, ievērojot prioritāro secību un bērnu skaitu grupā.

Ir noraidāmi pieteicēju iebildumi pret to, ka Pirmsskolas izglītības noteikumu 14.punktā minētajām prioritārajām grupām tikusi noteikta savstarpēja prioritāte, kā arī arguments, ka grupu komplektēšana pēc vecuma ir netaisnīga un diskriminējoša. Pirmsskolas izglītības noteikumu 14.punkts nepārprotami norāda uz prioritāro grupu secīgumu, un attiecīgais secīgums ir saprātīgi pamatots, savukārt bērnu apmācība atbilstoši viņu vecumam ir vispārpieņemts princips.

[3.3] Izvērtējot pašvaldības sniegto informāciju, nav iespējams izsekot līdzi pieteicēju bērna vietas rindā izmaiņām un to pamatojumam, tāpēc pārsūdzētais lēmums atzīstams par prettiesisku daļā, ar kuru atteikts uzņemt pieteicēju bērnu pašvaldības bērnudārzā.

[3.4] Pieteicēji ir lūguši atlīdzināt zaudējumus, kurus veido starpība starp mācību maksu privātajā bērnudārzā un pašvaldības piešķirto līdzfinansējumu. Ministru kabineta 2015.gada 8.decembra noteikumi Nr. 709 „Noteikumi par izmaksu noteikšanas metodiku un kārtību, kādā pašvaldība atbilstoši tās noteiktajām vidējām izmaksām sedz pirmsskolas izglītības programmas izmaksas privātai izglītības iestādei" (turpmāk – noteikumi Nr. 709) aprobežo apmēru, kādā pašvaldībai ir pienākums segt privātās izglītības iestādes izmaksas, turklāt pašvaldībai nav pienākuma nodrošināt bezmaksas izglītību bērniem līdz piecu gadu vecumam. Tāpēc nepastāv cēloņsakarība starp pieteicēju prasītajiem zaudējumiem un pašvaldības atteikumu.

[3.5] Pašvaldības pieļautais procesuālais pārkāpums, nokavējot Administratīvā procesa likuma 64.panta pirmajā daļā noteikto viena mēneša termiņu pārsūdzētā lēmuma pieņemšanai, nav ietekmējis šā lēmuma saturu.

[4] Pieteicēji iesnieguši kasācijas sūdzību par apgabaltiesas spriedumu daļā, kurā pieteikums noraidīts. Kasācijas sūdzībā norādīti turpmāk minētie argumenti.

[4.1] Lemjot jautājumu par zaudējumu atlīdzināšanu, tiesai bija jābalstās uz Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumu (turpmāk – Atlīdzināšanas likums), nevis noteikumiem Nr. 709. Izglītības likuma 17.panta $2.^1$daļa un noteikumi Nr. 709 ir piemērojami tikai tad, ja privātās pirmsskolas izglītības iestādes pakalpojumu izmantošanas iemesls nav saistīts ar pašvaldības bezdarbību un prettiesisku rīcību. Konkrētajā gadījumā privātā bērnudārza pakalpojumu izmantošana bija piespiedu situācija, jo pieteicēju bērns netika uzņemts pašvaldības bērnudārzā, un tiesai šis apstāklis bija jāņem vērā.

[4.2] Atlīdzināšanas likuma 4.panta pirmā daļa paredz, ka zaudējumi var tikt nodarīti arī ar iestādes bezdarbību. Konkrētajā gadījumā pašvaldība ir pieļāvusi bezdarbību, kura ir cēloņsakarībā ar pieteicējiem radītajiem zaudējumiem. Tiesa nav pienācīgi analizējusi cēloņsakarību starp iestādes rīcību un pieteicējiem radītajiem zaudējumiem.

[4.3] Pirmsskolas izglītības noteikumos un Mārupes novada domes 2018.gada 28.novembra saistošajos noteikumos Nr. 18/2018 „Mārupes novada pašvaldības pirmsskolas izglītības nodrošināšanas funkcijas īstenošanas kārtība" paredzētā prioritāte bērniem, kuriem kāds no likumiskajiem pārstāvjiem strādā pašvaldības dibinātajā iestādē, ir uzskatāma par vienlīdzības principa un Vispārējās izglītības likuma 21.panta pārkāpumu. Mārupes novada pašvaldības nodarbinātās personas nav vērtīgākas un svarīgākas par citiem nodarbinātajiem. Tiesa, analizējot saistošajos noteikumos noteikto prioritāšu sarakstu, nav ņēmusi vērā, ka tām faktiski atbilst

jebkurš Mārupē dzīvojošs bērns un prioritārās kategorijas ir noteiktas patvaļīgi (pašvaldībai rīkojoties *ultra vires*). Šis jautājums ir būtisks, jo tas ir pamats vērtēt jautājumu par zaudējumu atlīdzināšanu.

[4.4] Rindu veidošanas kārtība Mārupes novada pašvaldības bērnudārzos diskriminē pēc bērna vecuma, jo saistošie noteikumi paredz labvēlīgāku tiesisko regulējumu katra kalendārā gada sākumā dzimušajiem bērniem. Tiesa nepamatoti nav pārbaudījusi, vai saistošo noteikumu normas atbilst tiesību aktiem ar augstāku juridisko spēku.

[5] Mārupes novada pašvaldība ir iesniegusi rakstveida paskaidrojumus par pieteicēju kasācijas sūdzību. Pašvaldības ieskatā pieteicēju kasācijas sūdzība ir nepamatota un noraidāma.

[6] Mārupes novada pašvaldība ir iesniegusi kasācijas sūdzību par apgabaltiesas spriedumu daļā, kurā apmierināts pieteikums. Kasācijas sūdzība ir pamatota ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[6.1] Apgabaltiesa nav pārbaudījusi un pamatojusi, vai pārsūdzētais lēmums atbilst tiesību normām daļā, kurā tas atzīts par prettiesisku, tādējādi ir pārkāpta Administratīvā procesa likuma 250.panta pirmā daļa, 251.panta piektā daļa un 307.panta ceturtā daļa.

[6.2] Apgabaltiesa nav ievērojusi objektīvās izmeklēšanas principu. Tiesai bija iespēja pēc sava ieskata noteikt lietas izskatīšanu mutvārdu procesā, kā arī dot pašvaldībai kā procesa dalībniekam norādījumus un ieteikumus, kādu informāciju tai iesniegt tiesā, lai apliecinātu pārsūdzētā lēmuma tiesiskumu, kā arī vākt pierādījumus pēc savas iniciatīvas.

[6.3] Tā kā pieteicēji pirmās instances tiesai lūdza lietu izskatīt mutvārdu procesā, arī apelācijas instances tiesai lieta bija jāskata mutvārdu procesā. Līdz ar to tiesa nav ievērojusi Administratīvā procesa likuma 112.^{1}panta ceturto daļu.

Motīvu daļa

[7] Kasācijas tiesvedības kārtībā Senātam jāpārbauda, vai apgabaltiesa pamatoti noteikusi pašvaldības pienākumu pierādīt, ka konkrētajā gadījumā attiecībā uz pieteicēju bērnu ievērota Pirmsskolas izglītības noteikumos paredzētā kārtība, kā tiek noteikta bērna vieta rindā uz vietu pašvaldības bērnudārzā, kā arī pienācīgi izvērtējusi, vai šajos noteikumos bērnu grupas, kas tiek uzņemtas ārpus kārtas, noteiktas atbilstoši augstāka juridiskā spēka tiesību normām. Tāpat pārbaudāms, vai pamatoti noraidīts pieteicēju prasījums par zaudējumu atlīdzināšanu, nekonstatējot cēloņsakarību starp pašvaldības prettiesisko rīcību un pieteicējiem radītajiem zaudējumiem.

Par Pirmsskolas izglītības noteikumu ievērošanas pārbaudi tiesā

[8] Apgabaltiesa atzinusi pārsūdzēto lēmumu par prettiesisku daļā un attiecīgi apmierinājusi daļā pieteicēju pieteikumu tāpēc, ka pašvaldība nav spējusi iesniegt nepieciešamo informāciju, lai tiesa varētu pārbaudīt, vai konkrētajā gadījumā ir nodrošināta skaidra un caurskatāma kārtība, kādā bērns tiek reģistrēts rindā uz vietu pašvaldības bērnudārzā, un vai attiecīgās vietas tikušas sadalītas taisnīgi (*pārsūdzētā sprieduma 17.–21.punkts*).

Pašvaldība kasācijas sūdzībā iebildusi pret šo tiesas secinājumu, uzskatot, ka tas nav pamatots ar tiesību normām un pierādījumiem lietā, kā arī tiesa nav devusi norādes pašvaldībai par nepieciešamo pierādījumu iesniegšanu.

[9] Senāts atzīst, ka apgabaltiesa ir pamatoti norādījusi, ka Administratīvā procesa likuma 250.panta pirmā daļa noteic tiesas pienākumu pārbaudīt gan administratīvā akta procesuālo, gan arī materiālo tiesiskumu un to, vai akta pamatojums attaisno adresātam uzlikto pienākumu vai tam piešķirtās, apstiprinātās vai noraidītās tiesības. Turklāt tieši iestādei ir jāpierāda tie apstākļi, uz kuriem tā atsaucas kā uz savu iebildumu pamatojumu (*pārsūdzētā sprieduma 19.punkts*).

Senāts vērš uzmanību, ka iestādei, izdodot administratīvo aktu, citstarp jāievēro patvaļas aizlieguma princips. Tādā ziņā būtisks ir apgabaltiesas secinājums, ka pašvaldībai jāspēj sniegt informāciju par izmaiņām bērnu vietā rindā un šo izmaiņu iemesliem, lai tiesa varētu pārliecināties, ka vietas pašvaldības bērnudārzā tiek sadalītas taisnīgi un tiek ievēroti rindu veidošanas pamatprincipi, kurus paredz attiecīgo jautājumu regulējošās tiesību normas (*pārsūdzētā sprieduma 19.punkts*). Tādēļ Senāts par pareizu atzīst tiesas secinājumu, ka pašvaldībai ir pienākums nodrošināt rindu veidošanas caurspīdīgumu, lai pretendents un strīdus gadījumā arī tiesa varētu pārbaudīt, vai bērna vieta rindā noteikta pamatoti un ticis ievērots taisnīguma un patvaļas aizlieguma princips (*pārsūdzētā sprieduma 20.punkts*).

Konkrētajā gadījumā tiesa ir atzinusi, ka pašvaldības atteikums uzņemt pieteicēju bērnu rindā nebalstās pārbaudāmos faktos (*pārsūdzētā sprieduma 21.punkts*). Vienlaikus Senāts konstatē, ka tiesa ir sniegusi pamatojumu tam, kādu iemeslu dēļ tai attiecīgie fakti ir nepieciešami un kas ir par pamatu tam, lai šos jautājumus detalizēti pārbaudītu tiesas procesā (*pārsūdzētā sprieduma 18.punkts*). Šādā situācijā Senāts nevar piekrist pašvaldības viedoklim, ka tiesa nav pamatojusi administratīvā akta prettiesiskumu tā pārsūdzētajā daļā. No tiesas argumentācijas izriet skaidrs un pietiekams pamatojums tam, kādēļ attiecīgā informācija ir būtiska lietas izspriešanai un kādu iemeslu dēļ konstatēts pārsūdzētā lēmuma prettiesiskums daļā.

[10] Attiecībā uz pašvaldības argumentu par objektīvās izmeklēšanas principa pārkāpumu Senāts atzīst, ka objektīvās izmeklēšanas princips ir atvasināts no pieņēmuma, ka privātpersona ir vājākais procesa dalībnieks, un tāpēc tiesa ne tikai balstās uz procesa dalībnieku iesniegtajiem pierādījumiem, bet arī pēc savas iniciatīvas var iegūt pierādījumus vai dot norādījumus procesa dalībniekiem. Taču tas nenozīmē, ka tiesai jācenšas noskaidrot visus apstākļus tikai vājākās puses (privātpersonas) labā. Tas nozīmē, ka administratīvajai tiesai jācenšas iegūt jebkuru informāciju, lai objektīvi izspriestu lietu (*Senāta 2020.gada 28.augusta sprieduma lietā Nr. SKA-1102/2020, ECLI:LV:AT:2020:0828.A420273418.15.S, 10.punkts*).

Senāts konstatē, ka apgabaltiesa ir centusies iegūt informāciju, lai objektīvi izspriestu lietu. Tiesa vairākkārt atlika lietas izskatīšanu un lūdza pašvaldībai sniegt papildu informāciju (*lietas 1.sējuma 246.lapa un 2.sējuma 16.lapa*). Pašvaldība pati atzina, ka tās rīcībā nav citas informācijas, kas pamatotu pieteicēju bērna kārtas numura izmaiņas rindā, turklāt Vienotā pašvaldību sistēma neparedz kārtas numura izmaiņu reģistrēšanu un pastāvīgu glabāšanu (*lietas 2.sējuma 20.lapa*). Senāts nepiekrīt, ka apgabaltiesai bija pienākums pašai meklēt papildu informāciju, lai izspriestu lietu par labu pašvaldībai. No lietas materiāliem izriet, ka tiesa ir devusi iespēju pašvaldībai sniegt nepieciešamo informāciju. Savukārt tas, ka pašvaldība šo informāciju nav spējusi iesniegt un, iespējams, nemaz nav vākusi un glabājusi, nedrīkst pasliktināt personas tiesības pārbaudīt bērna vietas rindā izmaiņu pamatotību un atbilstību Pirmsskolas izglītības noteikumiem, kā to pareizi atzinusi apgabaltiesa (*pārsūdzētā sprieduma 20.punkts*).

Senāts pašvaldības argumentu par objektīvās izmeklēšanas principa pārkāpumu vērtē kritiski arī pēc būtības. Kā jau minēts iepriekš, iestādei jāievēro patvaļas aizlieguma princips, kurš pieprasa, lai valsts rīcībai būtu saprātīgs attaisnojums un lai ikviens varētu pārliecināties par šā attaisnojuma esību. Tā kā valsts rīcības attaisnojums tiek atspoguļots pamatojumā, tad patvaļas aizlieguma princips ir cieši saistīts ar pamatojuma principu (*Senāta 2010.gada 22.marta sprieduma lietā Nr. SKA-58/2010, A42275505, 13.punkts*). Tas nozīmē, ka iestādes lēmumam jābūt pamatotam ne vien ar tiesību normām, kas iestādei dod tiesības attiecīgo lēmumu pieņemt, bet tā pamatā jābūt arī pietiekamiem pierādījumiem, kas norāda uz to, ka konkrētajā gadījumā bijis pamats attiecīgo lēmumu pieņemt. Konkrētajā gadījumā pašvaldība nav ievērojusi šā principa prasības, un to apgabaltiesa konstatējusi. Formāla atsauce uz objektīvās izmeklēšanas principu nav pietiekama, lai pašvaldība varētu pārlikt savu pamatošanas pienākumu uz tiesu vai panākt, ka tiek pasliktinātas personas iespējas aizstāvēt savas aizskartās tiesības tiesā.

[11] Senāts arī noraida pašvaldības argumentu, ka apgabaltiesa ir pārkāpusi Administratīvā procesa likuma 112.[1]panta ceturto daļu. Minētajā tiesību normā ir norādīts, ka tā attiecas uz lietas izskatīšanu pirmās instances tiesā. Savukārt šā likuma 304.panta pirmā daļa paredz, ka apelācijas instances tiesa administratīvo lietu izskata rakstveida procesā, bet tiesa, izvērtējot procesa dalībnieka motivētu lūgumu, var noteikt lietas izskatīšanu mutvārdu procesā. Pašvaldība neizteica motivētu lūgumu izskatīt lietu mutvārdu procesā arī apelācijas instances tiesā, tāpēc pašvaldības vēlāki iebildumi, kas izteikti kasācijas sūdzībā, pret lietas skatīšanu rakstveida procesā ir nepamatoti. Tāpat pašvaldība nav paskaidrojusi, kā šis aspekts varētu ietekmēt lietas rezultātu. Līdz ar to šajā aspektā nav konstatējams kasācijas sūdzībā norādītais tiesību normu pārkāpums.

[12] Ņemot vērā iepriekš minēto, pārsūdzētais spriedums ir atstājams negrozīts daļā, kurā pārsūdzētais lēmums atzīts par prettiesisku daļā, kurā atteikts uzņemt pieteicēju bērnu pašvaldības bērnudārzā, savukārt pašvaldības kasācijas sūdzība ir noraidāma.

Par Pirmsskolas izglītības noteikumos noteikto rindu veidošanas kārtību

[13] Pieteicēju ieskatā Mārupes novada pašvaldības noteiktā rindu veidošanas kārtība uzņemšanai pašvaldības bērnudārzos, kā arī prioritārās uzņemamo audzēkņu grupas bija patvaļīgas un neatbilstošas augstāka juridiskā spēka tiesību normām. Pieteicēju ieskatā minētajiem argumentiem esot nozīme, vērtējot jautājumu par zaudējumu atlīdzināšanu.

[14] Senāts konstatē, ka apgabaltiesa šos pieteicēju argumentus jau ir detalizēti izvērtējusi un atzinusi par nepamatotiem (*pārsūdzētā sprieduma 13.–16.punkts*).

Senāts piekrīt apgabaltiesas secinājumam, ka Pirmsskolas izglītības noteikumu 14.punkta konstrukcija atspoguļo iekšēju secīgumu starp bērnu grupām, kurām tiek garantēta ārpuskārtas uzņemšana pirmsskolas izglītības iestādē. Apgabaltiesa izvērsti noraidījusi pieteicēju argumentu par to, ka starp Pirmsskolas izglītības noteikumu 14.punktā minētajām grupām nepastāv iekšēja „prioritāra" secība, norādot gan uz pienākumiem, kuri izriet no augstāka juridiskā spēka tiesību normām un kurus pašvaldība nodrošina Pirmsskolas izglītības noteikumu 14.1.apakšpunktā, gan arī uz bērna tiesībām turpināt apgūt uzsākto izglītības programmu, kuru nodrošina Pirmsskolas izglītības noteikumu 14.2.apakšpunkts (*pārsūdzētā sprieduma 14.punkts*).

Pieteicēji īpaši iebilst pret Pirmsskolas izglītības noteikumu 14.5.apakšpunktu, kas prioritāti piešķir bērnam, kuram kāds no likumiskajiem pārstāvjiem strādā pašvaldības dibinātajā iestādē (pēc pārbaudes laika). Apgabaltiesa jau norādījusi, ka šāds regulējums ir pieļaujams, pietiekami skaidrs un atbilstošs pašvaldībai piešķirtajai rīcības brīvībai. Arī Senātam nerodas šaubas, ka pašvaldība ir tiesīga noteikt kritērijus, kuros gadījumos bērns uzņemams ārpus kārtas pirmsskolas izglītības iestādē, un konkrētajā gadījumā attiecīgais regulējums ir objektīvi pamatots (*pārsūdzētā sprieduma 15.punkts*).

Tāpat arī apgabaltiesa izvērtējusi pieteicēju argumentu, ka bērni, kuri dzimuši gada beigās, tiek diskriminēti, salīdzinot ar bērniem, kuri dzimuši gada sākumā. Apgabaltiesa pamatoti norādījusi, ka rinda uz vietu pirmsskolas izglītības iestādē tiek veidota, ievērojot bērnu dzimšanas gadu, un to prasa nepieciešamība īstenot bērna apmācību atbilstoši viņa vecumam. Konkrētajā gadījumā to paredzēja arī Pirmsskolas izglītības noteikumu 12.punkts, atbilstoši kuram pirmsskolas izglītības iestādē grupas komplektē no vienotās pirmsskolas rindas attiecīgam gadam reģistrētajiem bērniem, ievērojot prioritāro secību un nepārsniedzot normatīvajos aktos paredzēto bērnu skaitu grupā. Attiecīgi pašvaldībai ir pienākums komplektēt grupas un šim nolūkam organizēt reģistrāciju arī bērniem ar nākamiem dzimšanas gadiem, un tādā ziņā nav pamatots pieteicēju arguments, ka grupas bērniem ar nākamiem dzimšanas gadiem var tikt komplektētas tikai tad, kad ir nodrošinātas vietas pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādē visiem bērniem ar konkrēto dzimšanas gadu. Apgabaltiesa pamatoti secinājusi, ka pašvaldība šādi rīkojas atbilstoši tiesību normām un tās rīcība nav pieteicēju bērnu diskriminējoša (*pārsūdzētā sprieduma 16.punkts*).

[15] Nav pamatotas pieteicēju bažas, ka arguments par Pirmsskolas izglītības noteikumu normu iespējamu neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām konkrētajā gadījumā varētu ietekmēt jautājumu par zaudējumu atlīdzināšanu. Atteikums uzņemt pieteicēju bērnu pašvaldības bērnudārzā ar pārsūdzēto spriedumu ir atzīts par prettiesisku. Attiecīgi šajā daļā – par pārsūdzētā lēmuma atzīšanu par prettiesisku – pieteicēju pieteikums ir apmierināts un zaudējumu atlīdzināšanas pamats – prettiesisks administratīvais akts – ir konstatēts. Ar to jau ir pietiekami, lai konkrētajā gadījumā varētu lemt par nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu.

Par zaudējumu atlīdzināšanu

[16] Pieteicēji kasācijas sūdzībā iebilst pret pārsūdzēto spriedumu daļā, kurā noraidīts pieteikums par zaudējumu atlīdzināšanu. Kasācijas sūdzībā argumentēts, ka konkrētajā gadījumā atbilstoši Atlīdzināšanas likumam būtu pamats apmierināt prasījumu par zaudējumu atlīdzināšanu.

[17] Apgabaltiesa ir atzinusi, ka pašvaldība ir veikusi prettiesisku darbību – nepamatoti atteikusi nodrošināt pieteicēju bērnam vietu pašvaldības bērnudārzā (*pārsūdzētā sprieduma 21.punkts*). Vienlaikus tiesa norādījusi, ka likumdevēja noteiktā pirmsskolas izglītības finansēšanas modeļa dēļ konkrētajā gadījumā nav konstatējama cēloņsakarība (*pārsūdzētā sprieduma 25.punkts*), pirms tam nepārbaudot, vai pieteicējiem patiesi ir radušies zaudējumi.

No Atlīdzināšanas likuma 6.panta pirmās daļas izriet, ka tiesības uz zaudējuma atlīdzinājumu rodas, ja starp iestādes prettiesisko rīcību un cietušajam nodarīto zaudējumu pastāv tieša cēloņsakarība. Tas nozīmē, ka cēloņsakarību ir iespējams izvērtēt tad, ja ir konstatēta kā iestādes prettiesiska rīcība, tā arī cietušajam nodarīts zaudējums. Tiesa nevar konstatēt cēloņsakarības neesību, visupirms nepievēršoties zaudējumu esības jautājumam. Konkrētajā gadījumā jautājums par zaudējumu esību pēc tam, kad par prettiesisku atzīts pārsūdzētais lēmums daļā, kurā atteikts uzņemt pieteicēju bērnu pašvaldības bērnudārzā, nav vērtēts.

[18] Senāts ir atzinis, ka atbilstīga atlīdzinājuma par personas nepamatotu tiesību aizskārumu noteikšanā būtiska nozīme var būt tam, kāda situācija hipotētiski būtu izveidojusies (pastāvējusi), ja iestāde nebūtu rīkojusies prettiesiski (*Senāta 2022.gada 23.maija sprieduma lietā Nr. SKA-596/2022, ECLI:LV:AT:2022:0523.A420215718.18.S, 8.punkts*). Šajā gadījumā pieteicēji ir norādījuši, ka viņiem nebūtu radušies izdevumi, ja pašvaldība nebūtu prettiesiski atteikusi nodrošināt viņu bērnam vietu pašvaldības bērnudārzā. Senāta ieskatā minētajam apstāklim ir būtiska nozīme, noskaidrojot, vai konkrētajā lietā ir nodarīti atlīdzināmi zaudējumi (tostarp noskaidrojot arī atlīdzināmo zaudējumu apmēru).

Iepriekš minētais neizslēdz Atlīdzināšanas likuma 10.pantā noteikto līdzatbildības pienākumu, tomēr šis pienākums ir nošķirams no cēloņsakarības konstatēšanas. Cēloņsakarības esības noskaidrošana ļauj secināt, vai personai nodarītie zaudējumi ir radušies tieši konkrētas valsts pārvaldes iestādes rīcības vai lēmuma rezultātā (iestādes rīcība vai lēmums ir bijis galvenais un noteicošais faktors, kas radījis zaudējumus). Savukārt personas līdzatbildības konstatēšana ietekmē atlīdzinājuma apmēra noteikšanu, proti, ja tiek konstatēts, ka persona nav darījusi visu iespējamo, lai zaudējumus novērstu vai samazinātu, tas ir pamats pilnībā vai daļēji samazināt atlīdzinājuma apmēru atkarībā no personas rīcības rakstura un ietekmes (*Senāta 2024.gada 16.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-60/2024, ECLI:LV:AT:2024:0216.A420300619.15.S, 8.punkts*).

Līdz ar to tiesai konkrētajā gadījumā bija jānoskaidro, vai pieteicēji varēja samazināt izmaksas par sava bērna mācībām privātajā bērnudārzā, taču tā nevarēja uzreiz atzīt, ka noteikumos Nr. 709 noteiktais pašvaldības līdzfinansējuma aprobežojums konkrētajā gadījumā pilnībā izslēdz cēloņsakarības esību un attiecīgi pašu zaudējumu atlīdzināšanu. Pastāv iespēja, ka pieteicēji pašvaldības prettiesiskās rīcības rezultātā, pat rīkojoties saprātīgi, nevarēja izvairīties no zaudējumiem (piemēram, ja pašvaldības līdzfinansējums nevarētu pilnībā segt maksu par nevienu pieteicēju bērnam pieejamu privāto bērnudārzu). Attiecīgi daļā par zaudējumu atlīdzināšanu tiesas secinājums ir bijis pārsteidzīgs un, iespējams, novedis pie lietas nepareizas izspriešanas.

[19] Ievērojot iepriekš minēto, apgabaltiesas spriedums ir atceļams daļā par zaudējumu atlīdzināšanu. Apelācijas instances tiesai, no jauna izskatot lietu, ir vispusīgi jāizvērtē pieteicēju argumenti un pierādījumi par viņiem nodarītajiem zaudējumiem, lai pārliecinātos, vai konkrētajā gadījumā patiešām nepastāv Atlīdzināšanas likumā paredzētie priekšnoteikumi zaudējumu atlīdzināšanai.

Vienlaikus Senāts vērš pieteicēju uzmanību, ka zaudējumu atlīdzināšanas lietās objektīvās izmeklēšanas principam un tiesas aktīvai iesaistei pierādījumu vākšanā var būt mazāka loma nekā citās administratīvajās lietās (*Senāta 2024.gada 27.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-297/2024, ECLI:LV:AT:2024:1227.A420340016.19.S, 16.punkts*). Līdz ar to ir sagaidāms, ka pieteicēji līdzdarbosies un veicinās šajā jautājumā būtisko apstākļu noskaidrošanu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.[1]panta pirmās daļas 1.punktu, 348.panta pirmās daļas 2.punktu un 351.pantu, Senāts

nosprieda

atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2024.gada 22.aprīļa spriedumu daļā, ar kuru noraidīts /Persona A/ un /Persona B/ pieteikums daļā par zaudējumu atlīdzināšanu /Persona B/ un /Persona A/, un nodot lietu šajā daļā jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai;

atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2024.gada 22.aprīļa spriedumu pārējā daļā;

atmaksāt /Persona A/ drošības naudu 70*euro*.

Spriedums nav pārsūdzams.

J. Pleps A. Kovaļevska R. Vīduša